

Tots els noms dels repobladors catalans

La publicació del llibre 'Els fundadors del Regne de València', del medievalista Enric Guinot, és l'aportació més categòrica sobre l'origen dels repobladors del País Valencià. Guinot tanca, així, un debat estèril que ha sotragat els valencians durant molts anys.

Per què fa un llibre d'aquestes característiques, d'aquesta envergadura?

—He treballat set anys en aquest llibre, recopilant documentació del País Valencià, de Catalunya, d'Aragó, d'Occitània i de Castella. Evidentment hi ha un context, un debat públic, a nivell de carrer també, sobre l'origen dels valencians i del valencià; un escenari en què persones amb molt poca formació manipulen ideològicament els documents i els textos del segle XIII i de la conquesta i fan valoracions absurdes en el sentit de negar els orígens dels valencians. Com a especialista en història medieval, et plantejges que ets capaç de donar valoracions més coherents des del punt de vista dels historiadors, concretament des del punt de vista social i no estrictament filològic. Es tractava d'esbrinar quina és la gent que arriba al segle XIII i XIV al País Valencià partint del mètode de la història social.

—Què passa amb les teories que situen l'origen del valencià en un moment anterior a la conquesta?

—A ningú se li acut que el català que parlem els valencians ve dels aragonesos, o dels castellans, o dels navarresos. En tot cas la polèmica està en l'origen català del valencià. Per què català i no aragonès? No deixa de ser una pregunta una mica absurda però que quan te la fas t'adones del problema. És allò de negar el pare i la mare. Un problema psicològic, gairebé de psiquiatra. En tot cas, i a banda anècdotes, em vaig plantejar la possibilitat de fer un repàs dels diversos pobles que conflueixen al País Valencià al segle XIII. Es tractava d'identificar els repobladors i la llengua que parlaven aquests repobladors.

—Quin ha estat el mètode de la investigació?

—El mètode ha consistit a identificar milers i milers de persones. Anar als orígens, al moment de la troba-

da entre els cristians i la societat musulmana establerta a Sarq al-Andalus, per saber com s'entenia la gent que va fer les negociacions de rendició dels musulmans valencians. El que és evident és que no s'entien. En tots els casos de negociació dels pactes de rendició en què participa Jaume I, o algun noble, amb musulmans valencians sempre hi ha un traductor present.

Ho diuen els documents i ho diu la *Crònica de Jaume I*. I no hi ha excepcions: sempre hi ha un traductor, un torsimany, normalment un jueu, que tradueix de l'àrab al català del moment o, en algun cas escadusser, a l'aragonès. Això demostra que els mossàrabs, els cristians que hi havien perviscut en territori musulmà, parlaven àrab.

—I què passa amb les argumentacions dels secessionistes? Què passa amb el mossàrab?

—Els sectors més "blavers" plantegen que hi hauria existit un dualisme lingüístic, una diglòssia, entre els musulmans valencians; entre un "valencià" anterior a la conquesta, que es correspondria a la llengua col·loquial, i una llengua culta: l'àrab. És evident que tenim testimonis escrits en àrab dels pactes de rendició. Però no tenim cap testimoni d'aquell "valencià" de què parlen els secessionistes. Per tant, crec que es pot descartar l'argument que defensa que va existir una llengua romànica parlada pels àrabs: el famós mossàrab. No hi ha mossàrabs

en el moment de la conquesta de València. El mateix Antonio Ubieta, un catedràtic que representa l'ànima històrica dels plantejaments anticatalans, va defensar en les seues obres que no quedaven mossàrabs a València en el moment que arriben els conqueridors cristians. L'únic document que Ubieta va aportar com a mostra de l'existència de mossàrabs valencians és la *Carta de rendició dels musulmans de la Vall d'Uixó*,

"En tots els casos de negociació dels pactes de rendició en què participa Jaume I amb musulmans valencians sempre hi ha un traductor que tradueix de l'àrab al català. Això demostra que els mossàrabs de València parlaven àrab."

de 1350. El problema que presenta aquest document, però, és que Ubieto no en va publicar la introducció. I en la introducció, escrita en "algaravia", el batlle general demana a l'alcalde de la moreria de València que li la tradueca al romanç.

—*Malgrat això, els plantejaments secessionistes no hi han faltat?*

—Hi ha hagut una renovació en els darrers anys a partir de l'historiador Leopoldo Penaroja, el qual planteja una revisió de l'existència de mossàrabs a València en època islàmica. Argumenta prou bé el concepte dels mossàrabs com a nucli cristià autòcton que hi resta fins l'any 1101. En qualsevol cas, i independentment de la valoració d'Ubieto, els mossàrabs van desaparèixer en el moment que el Cid i les tropes cristianes es retiren a Castella. A partir d'aquest moment no hi ha un sol document que parli de l'existència de cristians a València, tret de mercaders i comerciants. Penaroja no ha aportat cap prova convincent que demostre l'existència de mossàrabs després de la retirada dels cristians del Cid a terres de Castella.

—*S'estableix una frontera que divideix la part aragonesa de la part catalana al Regne de València?*

—La gent que repobla les terres de València són majoritàriament catalans. Al meu llibre parlo de dos mites sobre el repoblament. El primer, fa referència al dualisme entre una part repoblada per aragonesos i una altra formada per repobladors catalans situats a la costa. Això ho va plantejar Joan Reglà i Miquel Gual a finals dels anys 40. Hi ha una frontera lingüística, però no una frontera de pobles, ni tampoc una frontera social. El ben cert és que no hi ha un repoblament homogeni en cap lloc. Pràcticament a tots els pobles valencians et pots trobar repobladors catalans i aragonesos. I algun navarrès, algun castellà, algun occità. El que no és igual, però, a tots els llocs és el percentatge de repobladors. Aquí sí que hem de parlar de majories i de minories. Hi ha pobles en què hi ha majoria aclaparadora de catalans. I n'hi ha que la majoria és d'aragonesos. I el segon mite que cal desmuntar és el del *Llibre de Repartiment*. El *Llibre de Repartiment* no és el llibre dels repobladors valencians. No explica el repoblament valencià. És el llibre del repartiment del botí de la conquesta. No tots els beneficiaris d'aquest repartiment, però, ocupen les terres assignades. N'hi ha que se'n tornen a Catalunya, o que no hi van venir mai. A més, aquest llibre només abasta dotze anys: de 1237 a 1249. Però l'emigració més forta es produeix en el darrer terç del segle XIII i en els primers vint anys del segle XIV. Cal tenir en compte que el *Llibre de Repartiment* té poc més de 3.000 noms. Per tant, és d'una quantitat estadística baixa. El que jo em vaig plantejar és superar-lo d'una forma categòrica, estudiant els nouvinguts que hi arriben durant els primers 150 anys.

—*A partir de quin moment i en quina mesura es produeix la repoblació del nou regne cristià?*

—No tot el País Valencià es repobla al mateix temps. Aquesta repoblació es produeix de forma progressiva i de nord a sud. Al meu llibre he volgut estendre el període objecte d'estudi perquè permet de fer estadístiques de forma més general. Calia cercar molts més

noms acudint als arxius i a les llistes fiscals. Buscant documentació he reunit més de 40.000 noms de repobladors dels primers 150 anys de totes les comarques, cosa que no reflectia el *Llibre de Repartiment*.

—*Com ha pogut aplegar tanta informació? Quina ha estat la manera d'organitzar-la i classificar-la?*

—Com que no existeixen censos de població d'època medieval, he hagut de fer-los. Per fer això m'he basat en les llistes dels impostos i en el buidatge de documents diversos. I he comptat amb col·laboradors i historiadors de moltes universitats. He confeccionat una selecció de totes les comarques valencianes, des de Morella fins a Oriola. Després, he fet tres talls cronològics per veure'n les diferències: 1. Anàlisi dels noms dels repobladors en el moment del repartiment o de la conquesta; 2. Llista de veïns al voltant de 1300. 3. Anàlisi de la població a finals del segle XIV. Això m'ha permès de constatar els canvis percentuals pel que fa a l'origen dels repobladors que hi van arribar durant els primers 150 anys. I es veu clarament la diferència entre el *Llibre de Repartiment*

Enric Guinot, al seu despatx del departament d'Història Medieval de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València. Enric Guinot és doctor en història i professor d'història medieval d'aquesta universitat.

Enric Guinot, a les portes de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València.

El medievalista valencià ha participat en nombrosos congressos d'història d'àmbit nacional i internacional. La publicació d'*Els fundadors del Regne de València* és la culminació de molts anys d'investigació.

i la gent que va ocupar realment les terres assignades.

—*I després?*

—El tema a partir d'ací era com els podríem identificar. El sentit comú et diu que els cognoms de repobladors com ara Barberà, Farinós, Ripoll... són cognoms d'origen català. I que Lerma, Ródenas, Tarancón... procedeixen d'Aragó o de Castella. Però el sentit comú no ens serveix per demostrar els fets científicament. I aquí està la necessitat que hi havia d'estudiar l'antroponímia de Catalunya, Aragó, Castella, Occitània i Navarra dels segles XIII i XIV per establir, després, unes pautes de diferenciació en l'antroponímia d'aquests diversos països tot comparar-los amb els cognoms dels repobladors valencians per destriar-ne els orígens.

—*I tot aquest esforç de sistematització de les dades, on ens porta?*

—Una vegada s'ha establert tot això, tomem a les llistes valencianes dels repobladors i, poble per poble, anem establint-ne la procedència. Els talls cronològics ens han permès també d'establir-ne l'estadística; de manera que ix una imatge diversa del País Valencià. No a totes les comarques ixen les mateixes proporcions però hi ha una frontera molt clara entre pobles catalanoparlants i pobles castellanoparlants. A la part catalanoparlant sempre hi ha majories absolutes del 60, 70, 80 o 90 per cent de repobladors d'origen català. Mentre que a la part aragonesa els percentatges són idèntics però a la inversa: la majoria són d'origen aragonès. En totes dues parts és menyspreable la població d'origen occità, navarrès o castellà. Aquests no constitueixen més que el 15% de la població.

—*Quines són les diferències intercomarcals?*

—Fent-ne un balanç, hi ha prou diferències entre co-

marques. Hi ha un primer espai, de la Plana de Castelló en amunt, on el 90% de la població és d'origen català. En canvi, a Sagunt les coses canvien. Cal tenir en compte que Sagunt és l'autopista que baixa d'Aragó. Al Camp de Morvedre i a l'Horta de València la mitjana de població d'origen aragonès puja fins a un 30%. Paradoxalment, a la Safor i a la Marina Alta les proporcions de catalans tornen a pujar clarament. En la costa la proporció de catalans augmenta fins a un 80 o 85%. En canvi, a la Ribera Alta, la Costera i la Vall d'Albaida la proporció està en un 60% per als catalans i en un 40% per als aragonesos. Les proporcions més ajustades estan a les comarques del sud: Alacant, Elx i Oriola. En aquestes poblacions les majories estan en un 55% per als catalans i en un 45% per als aragonesos i castellans. D'aquesta manera, es demostra categòricament per a totes les comarques valencianes que la major part dels nouvinguts cristians procedien de Catalunya i que, per tant, al País Valencià s'ha parlat i es parla català des de l'època medieval.

—*Què aporta de nou el seu llibre?*

—El meu llibre obre unes portes d'investigació per als filòlegs, sobretot pel que fa a les diferències dialectals entre els valencians. Els percentatges de repobladors expliquen el perquè d'aquestes diferències. La frontera lingüística coincideix amb la frontera dels repobladors. Cal tenir en compte que els aragonesos s'integren en la llengua majoritària: el català. I que a la majoria de comarques vingueren més catalans occidentals que no orientals.

—*Quan s'estableix la frontera lingüística?*

—*Quan s'estableix la frontera lingüística?*

—Eixa frontera lingüística es defineix al llarg del segle XIII, en una generació o en dos. Les primeres generacions parlen l'idioma importat del país d'origen. Hem de pensar en una generació o dos en què encara hi perdura una convivència. El 1300, però, ja no hi ha diferències d'origen. Es diguen Eiximenis, Colom o Lopes tots parlen català. En la zona aragonesa passa el mateix, però a favor del castellano-aragonès. Amb l'excepció que, donat el pes polític que pren el govern del Regne de València en època medieval, a Sogorb o Xèrica és probable trobar-te amb una part important de la gent que és bilingüe català-castellà, tot i que la llengua familiar és el castellà.

—*Per acabar, quins són ara els seus projectes?*

—Com que estic una mica fart d'indagar en els fantasmes del passat, em dedicaré a la investigació del nostre patrimoni. El nostre país té uns dèficits alarmants sobre aquest tema.

"Es demostra categòricament per a totes les comarques valencianes que la major part dels nouvinguts cristians procedien de Catalunya i que, per tant, al País Valencià s'ha parlat i es parla català des de l'època medieval."

Juli Capilla